

Nr B 78

Utlåtande i anledning av väckta motioner i fråga om uppskov med förändring till lägre skolform.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Carlsson m. fl.* (I: B 160) och den andra inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Eliasson* i Sundborn (II: B 201), har hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i avvaktan på förslag, vartill pågående utredning kan väntas föranleda, medgiva uppskov med förändring till lägre skolform i fall då så kan befinnas skäligt.

Beträffande motiveringen för yrkandet får utskottet hänvisa till motionen I: B 160.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från skolöverstyrelsen och statskontoret.

Skolöverstyrelsen har anfört bland annat följande.

Överstyrelsen vill först erinra om att förändring av skolform eller klass-typ, för att använda den nya folkskolestadgans terminologi, enligt nämnda stadga bör ske, om elevantalet i klass eller klasser inom skolan mera varaktigt ökar eller minskar på i 103 § närmare angivet sätt. Förändring till lägre klasstyp inträder sålunda ej så att säga automatiskt, då elevantalet sjunkit under en viss nivå, utan först då det kan konstateras, att minskningen ej beror på tillfälliga fluktuationer. Beslutanderätten tillkommer numera läns skolnämnden, till vilken skolstyrelsen har att årligen före den 15 juni för nästa läsår ingiva förslag rörande klasstyper.

Överstyrelsen vill vidare framhålla, att mycket stora variationer i fråga om klassernas storlek i olika skolor kan uppkomma, om uppskov med förändring av klasser till lägre typ medgives, samtidigt som reglerna för omändring till högre klasstyp bibehålles oförändrade. Följande exempel må anföras. I en skola, där klasserna för närvarande är av A-typ, skulle man kunna få arbeta med A-klasser av årskurserna 3 och 4 med kanske endast 15 elever. I en annan skola åter, där A-klasser nu ej förekommer, kan man samtidigt nödgas ha en B 1-klass, innefattande samma årskurser, med 35 elever, d. v. s. flera elever i varje årskurs inom klassen än i varje särskild klass i det förra fallet. Sådana olikheter skulle, om de förekomme någon längre tid, i skolor av det senare slaget uppfattas som orättvisor och ge anledning till missnöje. Ett långvarigt uppskov med förändring till lägre klasstyp skulle även i hög grad försvåra handläggningen av byggnadsären-

den i fall, då byggnadsfrågan är aktuell. Något uppskov, som skulle gälla för en längre period, bör därför enligt överstyrelsens mening ej ifrågakomma.

Motionärerna synes emellertid ha avsett, att uppskovet endast skulle gälla en kortare period. Det undandrar sig givetvis överstyrelsens bedömande vid vilken tidpunkt riksdagen kan få taga ställning till förslag med anledning av den ännu pågående utredningen. Än mindre kan överstyrelsen uttala någon mening om vad dessa förslag kan komma att gå ut på. Skulle emellertid den situationen inträda, att riksdagen fattar beslut om en minskning av elevantalet i klasser av lägre typ från och med något av de allra närmaste åren, bortfaller de invändningar mot ett uppskov, som framförts i det föregående. En förändring till lägre klasstyp från och med läsåret 1959/60 och en återgång till högre klasstyp ett eller två år senare skulle för berörda skolor medföra betydande olägenheter. Motionärerna pekar med fog på vad de kallar svårigheter på grund av den erforderliga anpassningen till undervisningsplanerna. Timplanerna för de olika klasstyperna överensstämmer nämligen ej med varandra, och i de lägre typerna tillämpas dessutom skilda former av kursväxling. Det måste vidare beaktas, att en lärartjänst blir överflödigt, då en klass förändras till lägre typ. Det bör undvikas, att lärartjänster indrages och innehavarna förflyttas, om utsikt finnes, att tjänsterna ett eller annat år senare på nytt visar sig erforderliga.

Överstyrelsen vill slutligen framhålla, att överstyrelsen i underdånig skrivelse den 20 januari 1958 angående glesbygdernas skolfrågor (s. 13) framfört vissa förslag angående elevantalet i klasser av B2b-, B3- och bv-typ inom vissa glesbygdskommuner. I den mån dessa förslag genomföres, torde förändringar till lägre klasstyp kunna undvikas åtminstone i några fall, där B2b-typen är hotad.

Med hänvisning till vad ovan anförts synes det befogat att Kungl. Maj:t erhåller riksdagens bemyndigande att bemyndiga skolöverstyrelsen att efter prövning i varje särskilt fall medgiva uppskov med förändring till lägre klasstyp, då så kan befinnas skäligt.

Statskontoret har anfört följande.

Under hänvisning till att utredning pågår rörande frågan om elevantalet i klasserna i andra former av folkskolan än A-formen ha motionärerna framhållit önskvärdheten av att Kungl. Maj:t beredes möjlighet att medgiva undantag från gällande bestämmelser om förändring till lägre skolform. Erinras må, att till grund för nämnda bestämmelser, som numera i något förändrad form återfinnas i 103 § folkskolestadgan, ligga de riktlinjer för rationaliseringsverksamheten inom folkskoleväsendet, som i anledning av propositionen 176/1941 godkändes av 1941 års riksdag. Departementschefen underströk i nämnda proposition (s. 35), att de uppställda reglerna rörande antalet lärjungar i läraravdelningarna borde ha karaktär av anvisningar och icke av mekaniskt verkande föreskrifter. De angivna talen finge enligt departementschefen icke betraktas vare sig såsom maximi- eller minimala utan borde giva rum för hänsynstagande i särskilda fall till olika på frågan inverkande omständigheter. Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning (statsutsk. utl. nr 128; rd.skr. nr 283). Med hänsyn härtill ävensom i betraktande av utformningen av ifrågavarande bestämmelser synes i förekommande fall ett medgivande av uppskov med förändring till lägre skolform (klasstyp) — i avvaktan på resultatet av berörda utredning — icke stå i

strid med statsmakternas beslut. Det ifrågasatta bemyndigandet för Kungl. Maj:t lärer sålunda icke vara erforderligt.

På grund av vad ovan anförts får statskontoret föreslå att motionerna icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet. Med anledning av de föreliggande motionerna får utskottet anföra följande.

Enligt 102 § gällande folkskolestadga av den 23 maj 1958 (nr 399) skall skolstyrelse senast den 15 juni till länskolnämnden insända förslag för nästa läsår till fördelning på klasser av eleverna i folkskolan och försökskolan samt till klasstyper för klasserna. Länskolnämnden skall snarast meddela beslut i anledning av förslaget. I § 103 samma stadga föreskrives, att i folkskola bör klasstypen, om elevantalet i klass eller klasser inom skolan mera varaktigt ökar eller minskar, ändras på sätt i paragrafen närmare angives.

Det ankommer alltså på länskolnämnden att fatta beslut i ovanberörda avseenden. Enligt utskottets mening bör härvid skälig hänsyn tagas till sådana särskilda förhållanden — exempelvis av det i motionerna angivna slaget — som kunna motivera en annan fördelning av eleverna på klasser än som eljest skulle komma i fråga. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t riktar vederbörande myndigheters uppmärksamhet härpå och, om så skulle visa sig erforderligt, utfärdar närmare anvisningar i ämnet. Med den ståndpunkt utskottet sålunda intagit torde syftet med vad i motionerna I: B 160 och II: B 201 påyrkats få anses tillgodosett.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, i anledning av motionerna I: B 160 och II: B 201, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför.

Stockholm den 11 november 1958

På statsutskottets vägnar:
EMIL NÄSSTRÖM

Närvarande: se under utlåtandet nr 76.